

Det Arabiske Forår er måske kun lige begyndt

Publiceret 18/08/2021 i [Mellemøsten/Bøgeraf](#) **Hans Henrik Fafner**

Print

MELLEMØSTEN // BOGANMELDELSE – Lars Erslev Andersen, seniorforsker ved DIIS og en af landets førende mellemøstkendere, har skrevet om Det Arabiske Forår og situationen 10 år efter. Det er blevet en tour de force, hvor han med sikker hånd fører læseren frem til en forståelse af en af verdens mest komplicerede dele. Udlandsredaktør Hans Henrik Fafner har læst bogen med et sideblik til de seneste udviklinger i The Greater Middle East, som amerikanerne kalder regionen.

For mange kom det nok som en øjenåbner, da den tunesiske præsident, Kais Saied, den 25. juli [suspendede landets parlament](#) i 30 dage, fyrede premierministeren og fratog en række fremtrædende politikere deres parlamentariske immunitet.

Det er senere blevet beskrevet som et kup, ikke mindst fordi det drastiske skridt førte til nye indskrænkninger af borgernes ytringsfrihed og en række andre nødretsbestemmelser. Andre igen forsøger sig med at betragte det som en slags anden runde af [Jasminrevolutionen](#), der i 2010 førte til afsættelsen af diktatoren Ben Ali.

Dengang var økonomisk stabilitet og social tryghed blandt protesternes vigtigste krav, og det samme var tilfældet stort set alle steder, hvor det såkaldte Arabiske Forår hurtigt vendte op og ned på mangt og meget i Nordafrika og Mellemøsten.

Hvor de vestlige ungdomsoprør i 1968 var skabt af rigdom og overskud, er det aktuelle ungdomsoprør i Mellemøsten

motiveret af økonomisk usikkerhed, underskud og stor bekymring for fremtiden

De aktuelle begivenheder i Tunesien handler om nogenlunde det samme. Kais Saied tilsidesatte den tunesiske forfatning, der ved tilblivelsen i 2014 blev betegnet som noget af det mest demokratiske og progressive i hele regionen, men han gjorde det, fordi Tunesien igen sidder fast i korruption og misligholdelse af økonomien, og så hjælper det ikke stort, at landet længe er blevet fremhævet som det måske eneste nogenlunde vellykkede resultat af revolutionerne for 10 år siden.

Ungdomsoprør

Begivenhederne synes i hvert fald at understrege en af de vigtige pointer i Lars Erslev Andersens nye bog, [Oprør og alliancer](#), hvor han 10 år efter Foråret tager det store overblik over situationen i den del af verden. Vi kender de store tragedier, som har ramt Syrien, Yemen og en række andre lande, og det er en kendt sag at Egyptens nuværende leder, [Abdel Fattah el Sisi](#), er endnu mere despotisk i sin ledelsesstil end sin forgænger, [Hosni Mubarak](#), der trådte tilbage efter godt et par ugers demonstrationer på Tahrir-pladsen i Cairo.

Men selv i Tunesien, der oplevede en langt fredeligere overgang til de nye tider, og hvor demokratiet syntes at lykkes, er det hele nu ved at løbe ud i sandet. Det skyldes for en stor dels vedkommende, at forhåbningerne om et bedre liv aldrig er blevet indfriet, og navnlig ungdommen har i dag kun fået vanskeligere ved at se fremtiden i møde.

Ifølge [tal fra Verdensbanken](#) lå den tunesiske ungdomsarbejdsløshed lige før revolutionen i 2010 på 29,49 pct., og selv om den året efter var helt oppe på skræmmende 42,63 pct., har det nye styre kun formået at nedbringe den delvist. I 2019 var den således på 35,78 pct., og altså betragteligt højere end før revolutionen.

Landets reelle leder, kronprins Muhammed bin Salman, har brug for mirakler, hvis han skal få held med sine ambitioner om at gøre landets økonomi mindre afhængig af olieindtægterne

Erslev Andersen har med andre ord godt belæg for at skrive, at der er et regulært ungdomsoprør i gang i Mellemøsten. Men hvor de vestlige ungdomsoprør i 1968 var skabt af rigdom og overskud, er det aktuelle ungdomsoprør i Mellemøsten motiveret af økonomisk usikkerhed, underskud og stor bekymring for fremtiden. Det var motivationen bag Det Arabiske Forår, og den er 10 år senere kun blevet større.

De nøgne tal giver et ganske godt indblik i, hvad det er for udfordringer, de arabiske ledere står overfor. I Mellemøsten er næsten halvdelen af befolkningen under 24 år. Det svarer til 200 millioner mennesker, som skal i job og have en meningsfuld tilværelse. I Saudi-

Arabien, hvor gennemsnitsalderen er 27 år, ligger arbejdsløsheden for de unge under 30 år på 35 pct., så landets reelle leder, kronprins Muhammed bin Salman, har brug for mirakler, hvis han skal få held med sine ambitioner om at gøre landets økonomi mindre afhængig af olieindtægterne.

En anden sag er Egypten, som nu skønnes at have en befolkning på 102 millioner. Med en befolkningstilvækst på 2 pct. betyder det eksempelvis, at Egypten hver dag skal bygge skoler til 5.300 elever, blot for at holde trit med tilvæksten.

EGYPTISKE BØRN PÅ VEJ I SKOLE. FOTO:

MOHAMED HOZYEN VIA WIKIMEDIA COMMONS

Det var ungdommen i Cairo, der stod på Tahrir-pladsen, og det var børn og unge, der i 2011 startede demonstrationer i Syrien og Bahrain. Det er også de unge, der lige nu fører an i de tunesiske protester, og det er den unge generation, der i givet fald vil få det hele til at eksplodere i Saudi-Arabien, selv om det lige nu er den aldersklasse, der stiller sig mest positivt til Muhammed bin Salman og hans vidtløftige reformplaner.

Ingen af stederne i Mellemøsten og Nordafrika har revolutionerne eller protesterne ført til nogen egentlig løsning af de store politiske, økonomiske eller strukturelle problemer, og derfor vil ungdommen blive ved med at udfordre regimerne og de nye magthavere.

Bordet fanger

Vestlige ledere, og i særlig grad de amerikanske, har i årevis insisteret på, at hvis man blot fik indført demokrati i den konfliktplagede region, ville en varig løsning være indenfor rækkevidde. Denne tanke kom helt frem i første parket, da USA blev ramt af de store terrorangreb den 11. september 2001. Som nylig tiltrådt præsident satte George W. Bush sig for at indføre demokrati i Irak og det arabiske Mellemøsten.

Mellemøstens befolkninger er naturligvis ikke imod demokrati og de mange friheder, det fører med sig, men når det bliver trukket ned over hovedet på folk på vestlige

præmisser, opstår problemet. Og så søger folk mod det, de opfatter som oprindelige værdier

Men ligesom sin forgænger i embedet, Bill Clinton, måtte han se sit projekt smuldre, for da han forlod Det Hvide Hus var konfliktbilledet i Mellemøsten endnu mere kompliceret og blodigt. Både han og Clinton havde ført en aktivistisk mellemøstpolitik, men dog med visse forskelle. Clinton troede på diplomati og satsede hårdt på en fredsløsning mellem israelere og palæstinensere, hvorimod Bush troede på at kunne bane vejen for demokratiet gennem regimeskifte og omfattende krigsførelse.

Begge forfejlede deres mål, og så fulgte Barack Obama, der talte åbent om at nedtone det amerikanske engagement i regionen. I slutningen af 2011 trak Obama kamptropper ud af Irak, og da det syriske regime i 2013 brugte kemiske våben mod oprørerne, undlod han at gribe ind, selv om han kort forinden havde betegnet netop brug af masseødelæggelsesvåben som sin grænse for, hvad den syriske leder Bashar al Assad kunne tillade sig at gøre, hvis han ville undgå en amerikansk invasion. Og året efter annoncerede Obama at han ville gennemføre en kraftig reduktion af den amerikanske troppetilstedeværelse i Afghanistan.

AMERIKANSK SOLDAT MØDER
AFGHANSKE CIVILISTER, 2012. FOTO: SGT. SETH BARHAM (U.S. ARMED FORCES)
VIA WIKIMEDIA COMMONS

Mellemøsten syntes dog at fastholde amerikanerne i et jerngreb. Bordet fanger. Obama blev tvunget til at sende amerikanske tropper til Irak og Syrien som en del af krigen mod Islamisk Stat, og tilsvarende blev USA trukket ind i krigen i Libyen, hvor man frygtede at opstanden mod Gadaffi ville inspirere regimet til at begå folkemord. Sideløbende forsøgte Obama at udstikke en personlig kurs ved at støtte reformkræfterne i Mellemøsten.

Blandt andet opfordrede han Hosni Mubarak til at gå af og dermed sikre en fredelig overgang til demokrati. Hvilket på mange måder kan ses som en direkte forlængelse af Obamas taler i Istanbul og Cairo, hvor han lige i begyndelsen af sin præsidentperiode talte om en ny og demokratisk start for den arabiske verden.

Forskellige statssystemer

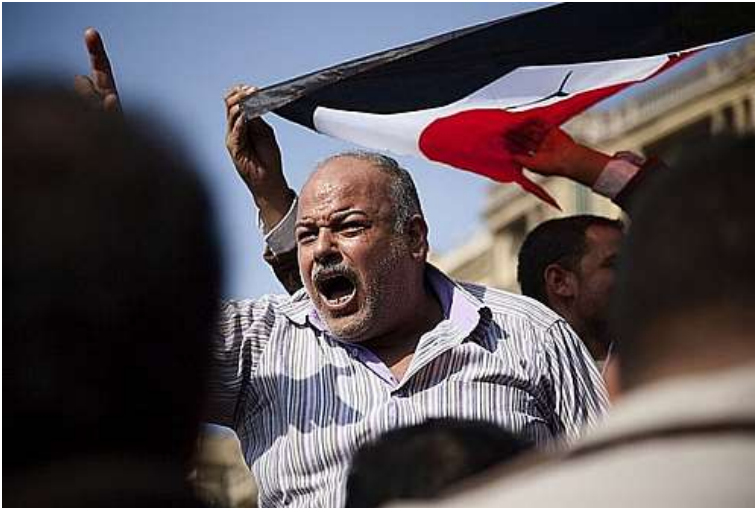
Her ligger en divergens mellem den vestlige verdens demokratiske tradition og hvordan tingene reelt hænger sammen i Mellemøsten, hvilket har bidraget til at køre det hele af sporet. Det handler nemlig om forskellige statssystemer, og i den forbindelse søger Erslev Andersen tilbage til religionsfreden i Augsburg i 1555 og Den Westfalske Fred i 1648 som to begivenheder, der var med til at lægge grunden for den europæiske statsmodel.

De moderate islamister forsøger at nærme sig den vestlige verden, men når dette foregår i et samfund, der på mange måder er gennemsyret af korrupsion, der ses som et direkte produkt af den vestlige indflydelse, eller i hvert fald en følge af den traditionel samfundsstruktur i opløsning, søger mange mode de salafistiske grupper

Den består i meget korte træk i, at fyrsten var suveræn, og altså havde magt over territoriet og dets folk, hvorunder også hørte folkets tro. Hermed skabtes et europæisk statsbegreb, som var et fremmedelement i Orientens daværende orden. Den fandt man ikke mindst i det store Osmanniske Rige, hvor identitet og loyalitetsrelationer fulgte et helt andet mønster end det europæiske.

Derfor var der i den del af verden også en helt anden opfattelse af begreber som nation, nationalisme og patriotisme, så da vestmagterne efter første verdenskrig opdelte området i nationalstater efter europæisk opfattelse, begyndte udviklingen straks at gå skævt. Dette skete nemlig på tværs af lokale traditioner og ideer, og da man samtidig begyndte at tale om sekularisering var kollisionskursen sat.

Både Europa og det, der engang var Det Osmanniske Rige, har naturligvis ændret sig siden, men den grundlæggende forskel i statssystemer er stadig spillevende. Mellemøstens befolkninger er naturligvis ikke imod demokrati og de mange friheder, det fører med sig, men når det bliver trukket ned over hovedet på folk på vestlige præmisser, opstår problemet. Og så søger folk mod det, de opfatter som oprindelige værdier.

MEDLEM AF DET MUSLIMSKE

BRODESKAB UNDER DEMONSTRATION I CAIRO, 2012. FOTO: WIKIMEDIA COMMONS

Her kommer de islamiske bevægelser ind i billedet. I den sammenhæng er det imidlertid vigtigt at sondre. Vi har nemlig de stærkt modernitetskritiske grupper, de såkaldte salafister, som går imod sekularisering i form af menneskeskabte love og i det hele taget finder sandheden i en konservativ og tilbageskuende tolkning af troens forskrifter. På den anden side står sociale bevægelser som Det Muslimske Broderskab, som ganske vist også ser europæisk indflydelse og sekularisering som et problem, men samtidig ønsker at indgå i en moderne udvikling gennem en kombination af religion og politik.

Dette har skabt nogle dramatiske brudflader i store dele af Mellemøsten og Nordafrika. De moderate islamister forsøger at nærme sig den vestlige verden, men når dette foregår i et samfund, der på mange måder er gennemsyret af korruption, der ses som et direkte produkt af den vestlige indflydelse, eller i hvert fald en følge af en traditionel samfundsstruktur i opløsning, søger mange mod de salafistiske grupper.

når vesten, hvilket navnlig er USA, kvitterer med militær intervention, der kun fører til en styrkelse af salafisterne, kommer al den fine vestlige snak om demokrati til at virke omsonst

Ikke fordi de nødvendigvis ønsker denne ekstreme livsopfattelse, men fordi den kommer til at stå som et fast holdepunkt. Og når vesten, hvilket navnlig er USA, kvitterer med militær intervention, der kun fører til en styrkelse af salafisterne, kommer al den fine vestlige snak om demokrati til at virke omsonst. Det er den seneste tids dramatiske udviklinger i Afghanistan et godt eksempel på.

Regelbaseret samfund

Erslev Andersen mener ikke, at vi skal glemme vores demokratiske idealer, og ting som menneskerettigheder har naturligvis relevans, uanset hvor i verden, man befinder sig. Man kan bare ikke overbevise andre dele af verden om dette gennem magtanvendelse.

I stedet må man arbejde sig frem mod et regelbaseret internationalt samfund. Den amerikanske udenrigsminister, Anthony Blinken, understregede dette, da han i marts 2021 mødte sin kinesiske modpart i Alaska. Alt andet vil ifølge Blinken føre til kaos og konflikt. Det interessante er dog at Kina i årevis har talt om dette, mens man i Vesten har foretrukket talen om en liberal verdensorden, og allerede i 1988 argumenterede Sovjetunionens præsident, Mikhail Gorbatsjov, for det regelbaserede samfund.

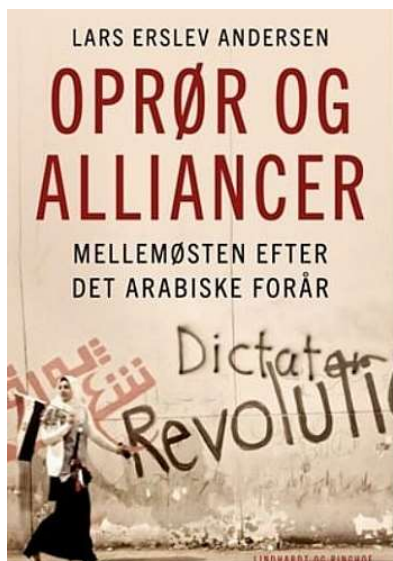
Det er her, Lars Erslev Andersen slutter sin forrygende og velskrevne analyse af det kuldsejlede Arabiske Forår. Det ligger ham fjernt at påstå, at man fra den ene dag til den anden kan ophøre med militære interventioner og lignende tiltag, men han ser et tydeligt lyspunkt i at Joe Biden muligvis slår ind på en kurs, der bygger på internationale aftaler og gensidig forståelse.

Meningen er så, at man ad den vej kan give befolkningerne i Mellemøsten og Nordafrika den forbedring af hverdagen, som jo var hele baggrunden for Det Arabiske Forår, som forfatteren et sted retteligt betegner som De Arabiske Oprør

I dette ligger eksempelvis en genoptagelse af atomaftalerne med Iran, som forgængeren Donald Trump i 2018 lagde på is til fordel for sanktioner og militære trusler. Den slags er tydeligvis ikke vejen frem, og meningen er så, at man ad den vej kan give befolkningerne i Mellemøsten og Nordafrika den forbedring af hverdagen, som jo var hele baggrunden for Det Arabiske Forår, som forfatteren et sted retteligt betegner som De Arabiske Oprør.

Derfor skriver han også, at det muligvis er en forhastet konklusion, at Det Arabiske Forår er endt i fiasko. Der lyder således argumenter for, at Foråret faktisk kun er begyndt. Man skal i den forbindelse huske på, at Den Franske Revolution skulle bruge 80 år for at lykkes.

Så måske var begivenhederne i 2011 begyndelsen på en massiv folkelig modstand mod de autoritære regimer og eliter, der gennem korruption og magtfordrejning beriger sig selv, i stedet for at give den unge generation de rigtige betingelser for at skabe sig en tilværelse, med tryghed, uddannelse og fremtidsudsigter.

Lars Erslev Andersen: *Oprør og alliancer – Mellemøsten efter det arabiske forår*

Lindhardt og Ringhof. 400 sider. 299,95 kr.

Bogen udkommer 20. august

[LÆS MERE AF HANS HENRIK FAFNER HER](#)

Topillustration: Unge tunesere protesterer i solidaritet med Palæstina, maj 2021. Foto: Brahim Guedich via Wikimedia Commons

- HANS HENRIK FAFNER
- SENESTE ARTIKLER

Hans Henrik Fafner (f. 1957) er journalist med fast base nord for Tel Aviv. Han har gennem de sidste 25 år – bl.a. som korrespondent for Dagbladet Information og sidenhen Weekendavisen – skrevet om Israel og Mellemøsten.

Hans omfattende viden og indgående kendskab til regionens politik og kultur anvender han nu til foredrag, sit eget forfatterskab samt til oversættelser, sammen med sin kone, af israelsk skønlitteratur til en række forlag.

Mange kender også Hans Henrik Fafner som værdsat og vidende rejseleder ved kulturrejsebureauet Viktors Farmor.